

Ένα Αϊβαλιώτικο πανηγύρι στη Μυτιλήνη - Από την Παναγιά της Φανερωμένης του Αϊβαλιού στη Μυτιληνιά Παναγιά την Προβιάδαινα

/ [Οδοιπορικά](#)

Στη Μυτιληνιά οδό Ερμού, στον δρόμο για την Επάνω Σκάλα, λίγο πριν από το Γενί Τζαμί, ένα σοκάκι στα δεξιά του δρόμου με τη χαρακτηριστική ονομασία «Οδός Μαιάνδρου» οδηγεί σε ένα λιθόστρωτο σκουλήκι που βγάζει στην οδό Περγάμου, πέρα στα άλλα όμορφα σοκάκια της Κουλμπάρας, το παλιό Κιρκινέτσι μαχαλά.

Στην αρχή της οδού Μαιάνδρου όμως, λίγα μέτρα από την Ερμού, αν αντί να τραβήξεις δεξιά, πας στα αριστερά, ένα αδιέξοδο σοκάκι σε οδηγεί σε ένα όμορφο παρεκκλήσι. Την Παναγιά τη Φανερωμένη ή στην Παναγιά την Προβιάδαινα. Μπλέκουν οι ιστορίες, μπλέκουν οι λατρείες, μια Παναγιά με τον Χριστό στην αγκαλιά που παίζει με ένα τόπι τη γη ή μια Παναγιά με ένα λουλούδι στο στήθος. Ο πόνος των ανθρώπων, η προσφυγιά, το κακό που πρέπει να ξεορκιστεί.

Σε ένα πανηγύρι που λίγοι πια ξέρουν κι έχει κι αυτό συρρικνωθεί σε μια θρησκευτική τελετή. Χωρίς τίποτα πίσω από αυτήν...

Στις 27 Μαΐου του 1821, στον όρμο της Ερεσού ο Παπανικολής πυρπολεί το Οθωμανικό δίκροτο. Η πυρπόληση δίνει την αφορμή για τη σφαγή Μυτιληνίων χριστιανών, γνωστή σαν το «μεγάλο τζουλούσι». Σύμφωνα με Κώδικα της Μητρόπολης Μυτιλήνης, την Πέμπτη 27 Μαΐου 1821 σφάχτηκαν στην αγορά της Μυτιλήνης 43 χριστιανοί και λεηλατήθηκαν σπίτια και μαγαζιά. Ακόμα δυο σκοτώθηκαν στην περιοχή Κεραμειών. Όλοι τους από εξαγριωμένους άτακτους από την ασιατική ακτή, τους οποίους αποκαλεί «βασιβουζούκους», με τους οποίους είχε ενισχυθεί δεδομένης της ελληνικής επανάστασης η φρουρά της Μυτιλήνης. Τις ίδιες μέρες, στο συνήθη εκτός κάστρου τόπο εκτελέσεων στην περιοχή της Παπτσούδας (πλάτωμα στον Παιδικό Σταθμό στο Συνοικισμό της Μυτιλήνης, όπου σήμερα η οδός Διονυσίου) εκτελούνται με απαγχονισμό από όργανα της Οθωμανικής Αρχής οι Φιλικόι Γιαννάκης Λεμονής ή Κοντογδής και Χατζηγηγηγόρης Ιωάννου.

Διακοπές και εποχιακά συμβάντα

Λίγες μέρες μετά, στις 3 - 4 Ιουνίου του 1821 πυρπολείται η πόλη των Κυδωνιών, το γνωστό Αϊβαλί, έδρα της Ακαδημίας Κυδωνιών μήτρας του Ελληνικού Διαφωτισμού. Όσοι από τους 35.000 κατοίκους του σώζονται από τη σφαγή, φορτώνονται σε καράβια Αϊβαλιωτών αλλά και Ψαριανών επαναστατών που σπεύδουν σε βοήθεια και φεύγουν για τα νησιά. Στη Μυτιλήνη, στις Κυκλάδες όπου συγκροτούν το Τάγμα Κυδωνιέων και φυσικά για το Μοριά όπου συμμετέχουν στην επανάσταση.

Μετά το 1827 αρχαίζει η παλιννόστηση στο Αϊβαλί που ολοκληρώνεται στο διάστημα 1832 - 1840 όταν και με φερμάνια του Σουλτάνου επιστρέφονται υπό όρους στους Αιβαλιώτες που επαναπατρίζονται, τα περιουσιακά τους στοιχεία.

Το 1852, στο «περβόλι του Σαλιόκουλα». 100 μέτρα από την ακτογραμμή που στο μεταξύ έχει επεκταθεί προς τη θάλασσα από το μπάζωμα της με τη χρήση οικοδομικών υλικών από τα σπίτια που κατεδαφίζονται για να φτιαχτούν καινούργια, το Καντηλί γιαλό, βρέθηκε -«φανερώθηκε»- με θαυματουργικό τρόπο το εικόνισμα της Παναγιάς. Έχουν προηγηθεί κατά την παράδοση, ενύπνια της Ευαγγελικής (μιας νεαρής φτωχιάς γυναίκας) αλλά και ανασκαφές. Η αποκάλυψη της εικόνας αυτής στις 28 Ιουνίου του 1852 ενεργοποιεί και μια πηγή νερού, το Αγίασμα της Παναγιάς της Φανερωμένης. Το γεγονός αποτέλεσε αφορμή εμπύχωσης των Ρωμιών και οδήγησε στην ανάπτυξη της πόλης και το οικονομικό,

πολιτιστικό και τελικά πολιτικό θαύμα που συντελέστηκε ιδιαίτερα στα τέλη του 19ου αιώνα. Δείγματα του οικονομικού αυτού θαύματος είναι ορατά και σήμερα στους

Στη θέση της εύρεσης της εικόνας, το 1890 χτίζεται μια όμορφη κατασκευή από τη γνωστή κόκκινη πέτρα της περιοχής, την περίφημη «σαρμουσακόπετρα», με το μπροστινό του τμήμα να στολίζει μια όμορφη κιονοστοιχία που καταλήγει σε ψευδοκορινθιακά κιονόκρανα και αέτωμα. Αυτή η κατασκευή, που δεν ήταν ναός αλλά «Αγίασμα», ανακαινισμένη και επισκέψιμη σήμερα στο Αϊβαλί, διαδέχτηκε προηγούμενο, χτισμένο το 1867, κτίσμα. Κατά τις ανασκαφές στη διάρκεια των πρόσφατων εργασιών ανακαίνισης, αποκαλύφθηκαν δύο φλέβες νερού, βρέθηκε δε και η δεξαμενή του «Αγιάσματος» με ανάγλυφες εικόνες αγγέλων και άλλα χριστιανικά σύμβολα. Βρέθηκε επίσης το δάπεδο και οι κρήνες του πρώτου αγιάσματος.

Και η εικόνα; Η εικόνα της Αϊβαλιώτισσας Παναγίας της Φανερωμένης που έδειχνε την Παναγιά με το Χριστό στην αγκαλιά να παίζει με ένα τόπι, τη γη χάθηκε... Στο λεγόμενο πρώτο διωγμό του 1917 οι ιερείς των Κυδωνιών λέγεται ότι την πήραν μαζί τους από την εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους όπου βρισκόταν στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπου εκτοπίστηκαν. Την έφεραν μαζί τους και την εναπόθεσαν ξανά στο χώρο φιλοξενίας της μετά το 1919. Ας σημειωθεί ότι η εικόνα μεταφέρονταν στο Αγίασμα της Παναγιάς κάθε χρόνο στις 28 Ιουνίου μέρα ανάμνησης της εύρεσης της όταν και «φούσκωνε το πηγάδι με το αγίασμα και χύνονταν στο δρόμο». Κάθε Πέμπτη όταν ψαλλόντων παράκληση και την περίοδο από 15 Αυγούστου έως τα Νιάμερα της Παναγιάς στις 23 Αυγούστου. Όλο το άλλο διάστημα βρισκόταν στην Άγιο Χαραλάμπο τα δε έσοδα του προσκυνήματος (της) τα χρησιμοποιούσαν για τη λειτουργία του «Ψυχομεριδίου» (των Αιβαλιώτικων Φιλανθρωπικών Καταστημάτων) και ιδιαίτερα του γειτονικού στο ναό του Αγίου Χαραλάμπους Νοσοκομείου.

Το 1922 την εικόνα λέγεται πως πήραν ξανά οι παπάδες της πόλης που οδηγήθηκαν στα Τάγματα Εργασίας στο εσωτερικό. Κανείς τους δεν επέστρεψε ζωντανός. Κάπως έτσι θεωρείται πως χάθηκε και η εικόνα. Άλλες πάλι πηγές, (μαρτυρίες από πρόσφυγες) ανέφεραν ότι η Παναγιά η Φανερωμένη μεταφέρθηκε στη Μυτιλήνη το 1922 για να μετακινηθεί στη συνέχεια, και συγκεκριμένα στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, στην Αττική. Αν αυτό είναι αλήθεια, κανείς δεν ξέρει πια πού βρίσκεται αυτή η εικόνα.

Αντίγραφα της θεωρούνται δυο εικόνες

Μια στην εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής στη Βαρειά της Μυτιλήνης. Δωρίθηκε στο ναό από τους απογόνους της οικογενείας Μακαρώνη - Κουκουναρτά που την έφεραν από το Αϊβαλί το 1922.

Και μια στην ιδιωτική συλλογή της οικογένειας του μακαρίτη Αιβαλιώτικης καταγωγής καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου στη Θεσσαλονίκη Γιάννη Φουντούλη.

Επίσης αντίγραφο της εικόνας θεωρείται ένθετη χαλκογραφία της σωσμένης έκδοσης της ακολουθίας της Παναγίας Φανερωμένης Κυδωνιών το 1876.

Η εικόνα της παναγιάς της Προβιάδαινας στο παρεκκλήσι της Παναγιάς της Φανερωμένης στη Μυτιλήνη

Το 1922, οι Μικρασιάτες πρόσφυγες μετέφεραν τη λατρεία της Φανερωμένης στη Μυτιλήνη, συνεχίζοντας να πραγματοποιούν πανηγύρι όπως και στο Αϊβαλί, στις 28 Ιουνίου. Αρχικά στο χώρο ενός κουβουκλίου που σκέπαζε ένα πηγάδι που κατά την παράδοση είχε βρεθεί στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα τυλιγμένο δέρμα (προβιά) με τη εικόνα της Παναγίας. Εξ ου και η ονομασία της Παναγιά η Προβιάδαινα. Μια αλλιώςτικη Παναγιά που εικονίζεται να κρατά στο στήθος ένα λουλούδι στον τύπο του «άνθους του αμάραντου».

Το 1930 στη θέση του πηγαδιού αυτού, που πλέον βρίσκεται στο μέσον του τμήματος της πόλης όπου κατοίκησαν Μικρασιάτες και προπάντων Αιβαλιώτες πρόσφυγες, χτίζεται το παρεκκλήσι της Παναγιάς της Φανερωμένης. Η εικόνα της Παναγιάς της Προβιάδαινας μπαίνει σε τελάρο και ένα ασημένιο πουκάμισο τη σκεπάζει. Από την εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων όπου φυλάσσεται κάθε χρόνο στις 28 Ιουνίου μεταφέρεται στην Παναγιά τη Φανερωμένη της Μυτιλήνης. Εκεί γιορτάζεται χωρίς πολλοί να το πολυξέρουν η εύρεση της χαμένης πια Παναγιάς της Φανερωμένης του Αιβαλιού. Μια ξεχασμένη μέσα σε 104 χρόνια μόλις γιορτή των Αιβαλιωτών Μικρασιατών προσφύγων της Μυτιλήνης. Μια γιορτή που συνδέεται με την επανάσταση του 1821 και το ρόλο της γειτονιάς μας σε αυτήν.

(Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ / Στρατής Μπαλάσκας)